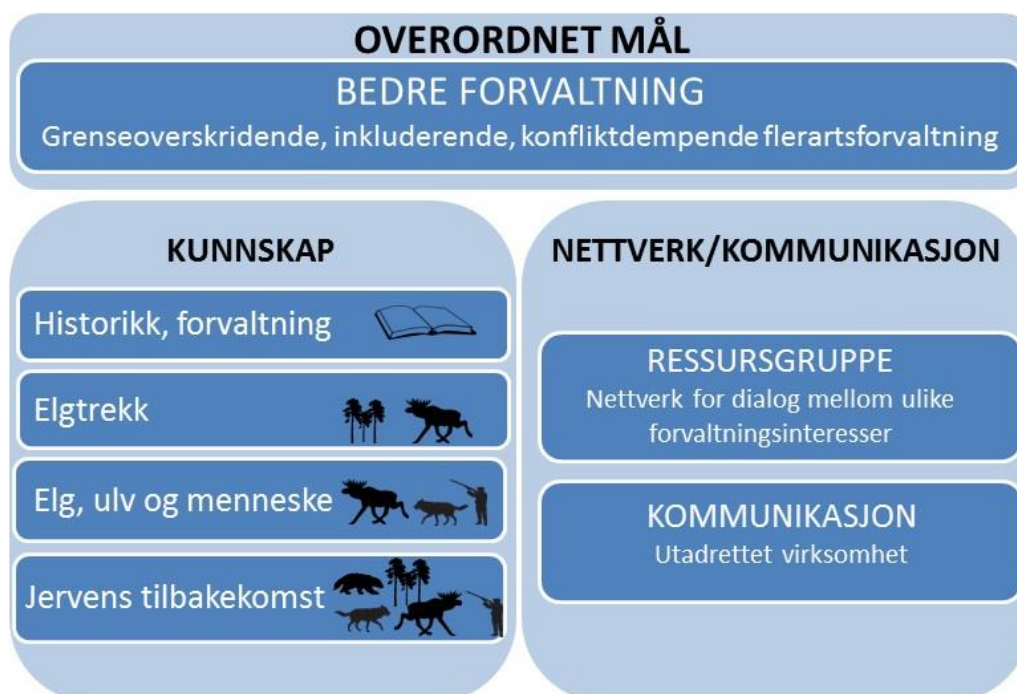

GRENSEVILT

Nyhetsbrev for perioden 2018-06-01 – 2018-11-30

Interreg-prosjektet GRENSEVILT har som overordnet mål å tilrettelegge for en grenseoverskridende, inkluderende og konfliktdempende forvaltning av vilt. Dette krever økt kunnskap om vekselvirkningene mellom menneskene, viltet og skogen. Prosjektet har derfor utformet fire kunnskapsprosjekter (Figur 1, til venstre). Forvaltningen og forskningen trenger innspill fra de ulike aktørene og interessegrupper, og vi har derfor startet nettverksarbeid gjennom en ressursgruppe (Figur 1, til høyre).

Figur 1: GRENSEVILT's målsetning om en bedre viltforvaltning på tvers av grenser skal være kunnskapsbasert og bygge på nettverk og kommunikasjon.

Under GRENSEVILT's andra 6-månadersperiod (juni-november 2018) har vi fortsatt insamlandet av ny kunnskap hos viltarter som lever i flera förvaltningsenheter och/eller både i Norge och Sverige. Att samla in nya data (predationsstudier, spillningsinventeringar, GPS-märkta djurs rörelser, lokal kunnskap om älgvandringar) och sammanställa likartade data på båda sidor gränsen (t.ex. avskjutningsstatistik) är första steget mot att minska existerande gränsbarriärer.

Vi har fortsatt att identifiera utmaningar inom viltförvaltningen i gränsregionen via resursgruppens arbete där vi kartlagt deltagande organisationers behov av denna grupp. De förvaltande myndigheterna har där presenterat hur förvaltningen är uppbyggd av olika organisationer på vardera sida av gränsen. Under första mötet var det tydligt att få deltagare hade kunnskap om hur förvaltningen av älg var organiserad på andra sidan av riksgränsen. Därför togs detta upp som en särskild punkt under det andra mötet för att öka kunskapen hos deltagarna på båda sidor av gränsen. Det har blivit tydligt att kommunikation och diskussion inom och med resursgruppen kommer att utgöra en mycket viktig del

av arbetet i projektet med att skapa ökad förståelse för hur både förvaltningen och forskningsarbetet fungerar (mer om arbetet i delen om resursgruppen nedan).

Kunnskapsprojektene

GPS-merking av dyr: En central del i GRENSEVILT's kunskapsinhämtning, i relation till problematik som direkt rör gränsöverskridande förvaltning men även andra frågeställningar, är att märka djur med GPS-sändare för att få detaljerad kunskap om djurens rörelsemönster. Det handlar bland annat om att kartlägga djurens rörelser i relation till administrativa gränser, hur många bytedsdjur rovdjuren tar och hur stora arealer de utnyttjar.

Vi inledde fångst och GPS-märkning av älg, varg och järv i februari-april 2018 då vi märkte 21 elger, 8 ulver og 7 jerver (se Kart 1-3) med GPS-sändare. Vid slutet av projektets andra 6-månadersperiod (november) hade vi fortsatt GPS-kontakt med 18 älgar, 5 vargar, och 2 järvar.

En älgdjur tappade sin sändare i september då halsbandet ramlade av (av okänd anledning). Ytterligare två av de sändarförsedda älgarna (en ko i Sverige och en tjur i Norge) sköts under älgjaktens första vecka.

Av de märkta vargarna tappade vi kontakten med en hanvalp som märktes i södra Dalarna (Norrsjön-reviret) och som utvandrade till nord-västra Dalarna under sensommaren. Vi tappade även kontakten med den vuxna hanen i Tansen-reviret (södra Dalarna) efter att sändaren slutade skicka GPS-positioner i augusti. Men DNA-analyser av spillning insamlad under hösten har bekräftat att han fortfarande lever och finns kvar i reviret. Hanen i Juvberget-reviret (grenseområdet vest for Klarälven) hittades död i slutet av november och obduktionsresultatet från Statens Veterinärmedicinska Anstalt (SVA) visar att denna varg troligtvis blev ihjälsparkad av en älg.

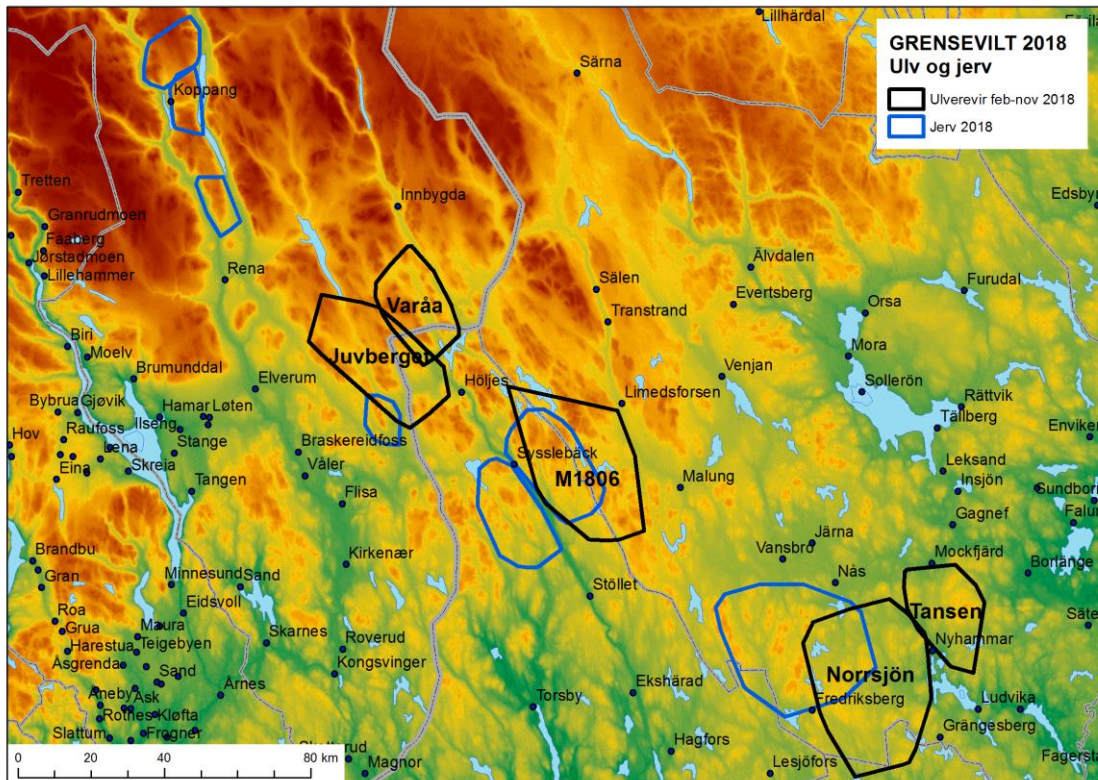
Av de återstående fem vargarna som märktes vintern 2018 återfinns den andra hanvalpen från Norrsjön-reviret nu i västra Värmland efter att ha utvandrat från sitt födelserevir i mitten av november (vid en ålder av 1.5 år). De övriga fyra sändarförsedda vuxna vargarna har under denna period varit stationära i sina respektive revir (Varåa, Juvberget, Norrsjön).

Utöver de vargar som märktes inom GRENSEVILT under 2018 har vi fått tillgång till GPS-positioner från en valp (tik) som märktes i Letjenna-reviret i Norge av Miljødirektoratet och utvandrade till Värmland under våren 2018. Detta medförde att vi kunde genomföra en s.k. predationsstudie i ett område med en GPS-försedd järv (se *nedan*). I tillegg har vi fått tilgang til sändardata från en ungulv fra Slettåsreviret som også vandret gjennom studieområdet under 2018.

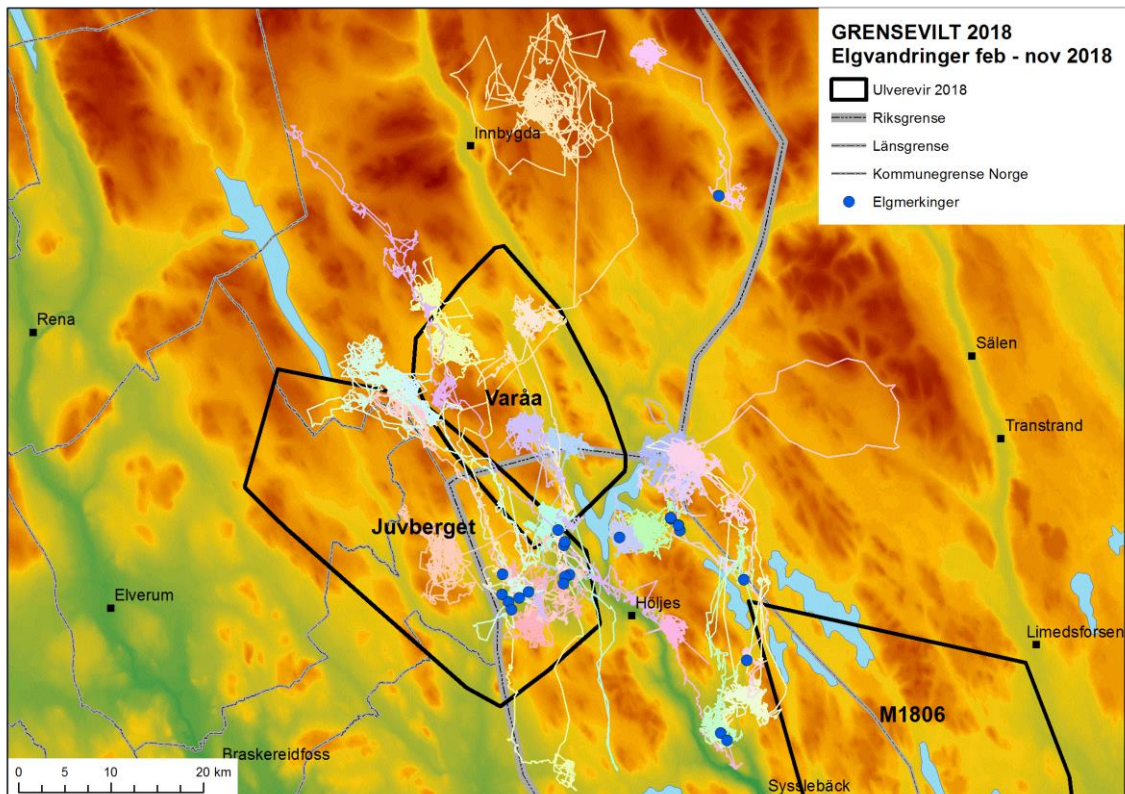
Uppdatering: I januari 2019 genomfördes kompletterande märkningar samt några återfångster av varg i flera av de reviren från 2018. I Varåa och Juvberget sövdes återigen de vuxna tikarna och försågs med nya halsband. I Juvberget sövdes dessutom en vuxen hane samt en hanvalp. I Norrsjön återfångades den vuxna hanen för byte av halsband. Dessutom genomfördes en fångst av en vuxen tik i ytterligare ett revir i norra Värmland, det sk Bograngsreviret.

Av de sju järvar som märktes och försågs med GPS-sändare under vintern/våren 2018 tappade en hane i Dalarna sin sändare i november (när försvagningszonen på halsbandet gick av) medan sändaren på en hane i norra Värmland slutade fungera i slutet av oktober. På norsk sida tappade ytterligare 2 järvhonor sina sändare i slutet av april och maj, sannolikt för att halsbanden satt för löst. Dessa järvar hann dock bidra med data på deras rörelser och födomönster innan sändarna slutade fungera. Se Karta 1 för leveområden for ulv og jerv merket i regi av Grensevilt fra merking i begynnelsen av året til november 2018 og Karta 3 for vandringsulver.

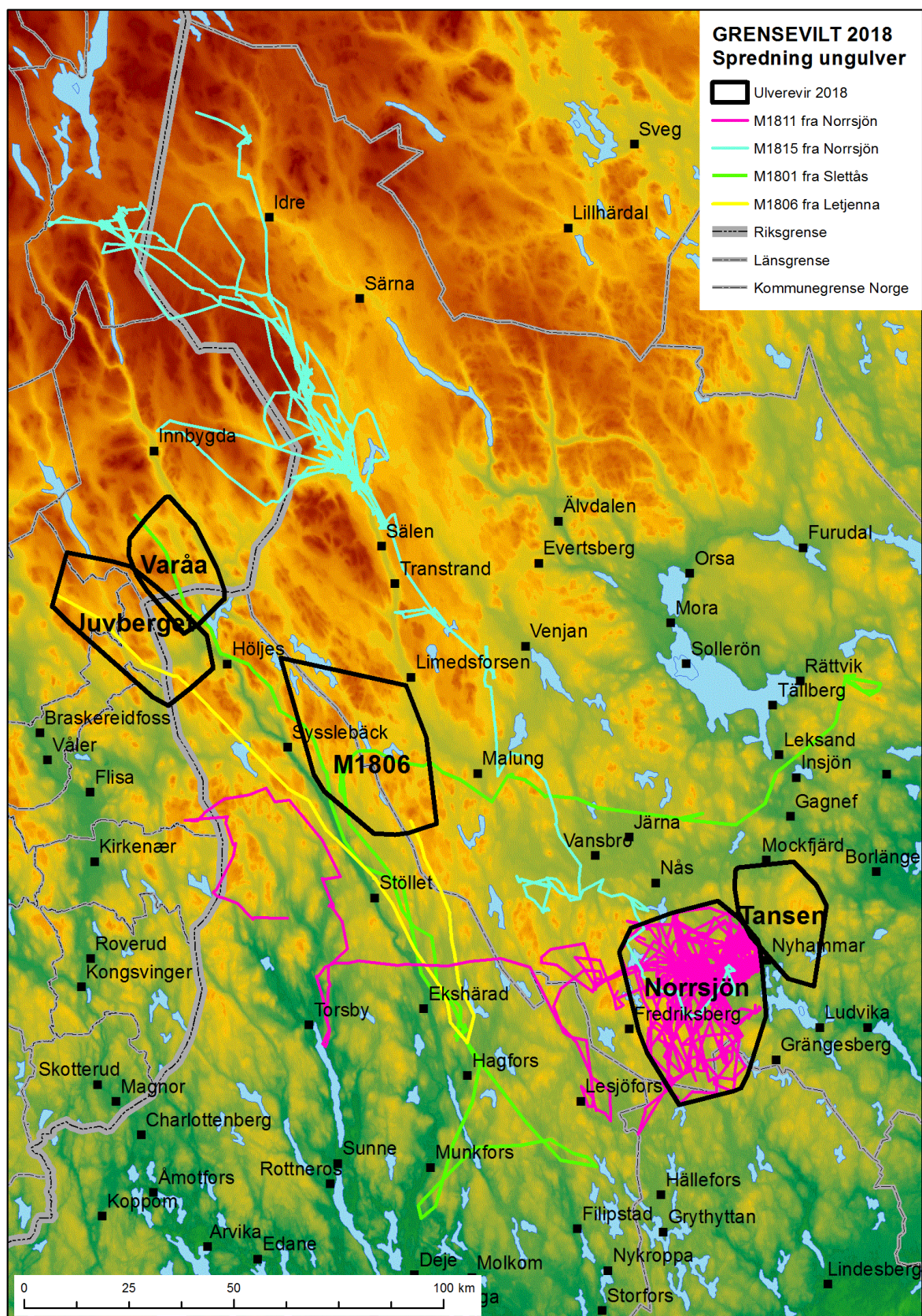
Uppdatering: En järvhona återfångades i Värmland i slutet av januari och försågs med en ny GPS-sändare. Järvfångsten pågår kontinuerligt under vintern/våren 2019 och kompletterande fångst och märkning av varg och älg är planerad till andra halvan av februari.

Kart 1: Hemområdene for vargar og jærvar mærkta (under januar-mars) inom Grensevilt.

Kart 2: Vandringer av elg merket med GPS-sender fra merking i februar og mars (blå prikk) fram til 30. november 2018. Elgindividernas rörelser er vist med ulike farger.

Kart 3: Ungulver på vandring i løpet av 2018, to av dem merket i regi av Grensevilt i Norrsjön-reviret, og to merket av forvaltningen i henholdsvis Slettås- og Letjenne-reviret.

Kartlegging av elgtrekk: Uppdaterade analyser av rörelsemönster hos de 21 älgar som märktes under 2018 visar att 30% stannade kvar och använder samma område både sommar och vinter, medan 70% vandrade till andra sommarbetesområden. Vandringarna skedde huvudsakligen i nordlig riktning, medan en älg som märktes vid gränsen mellan Dalarna och Värmland vandrade söderut. Två av tre märkta älgar använder områdena i både Sverige och Norge (Karta 2). Mer fullständiga analyser av älgarnas rörelsemönster kommer att genomföras när vi har data från flera säsonger.

Lokal kunnskap om elgtrekk: I samarbeid med Länsstyrelserna i Värmland och Dalarna och norske elgforvaltningsområder sendte vi ut forespørsel til lokale jegere og elgforvaltere i nordre Värmland, västra Dalarna og tilgrensende områder på norsk side om å dele den lokale kunnskapen om elgtrekk og vinterbeiteområder med oss. Ett större antal jaktområden svarade på enkäten vilket har möjliggjort upprättande av kartor över den lokala kunnskapen om älgarnas vandringsmönster i både Dalarna och Värmland.

Ulvens uttak av elg: Vi har gjennomført studier på ulvens uttak av elg i kalvingstiden (senvår/tidig sommar) i Norrsjön-reviret och Juvberget-reviret. Vi undersøkte alla platser i fält där vargarna stannat minst en timme (noen dager etter at ulvene var der), for å lete etter bytterester. På denne måten bedömer vi att vi fant alle store byttedyr som ulvene drepte i løpet av 4 uker, og kan dermed beregne uttaket av varg för denna period. I Norrsjön-reviret tog vargarna totalt 11 byten under perioden 21 maj till 17 juni (27 dagar). Samtlige byten var älgar; varav 5 var kalvar och 6 var vuxna djur. Noterbart är att de 4 sista älgarna som togs under studieperioden var årskalvar och att av de 6 vuxna älgarna så var 4 fjolingar, dvs ettåringar. Under denna period slog vargarna en älg med ca 2,5 dagars intervall vilket överensstämmer väl med tidigare studier, trots att dessa baserades på en något högre andel av årskalvar. Vi utførte en tilsvarende studie i Juvbergetreviret i 4-ukesperioden 28. mai til 24. juni. Her fant vi rester fra total 20 elger (13 årskalver, 1 ungdyr, 4 voksne og 2 med ukjent alder) som trolig eller sikkert var drept av ulv. Det gjennomsnittlige tidsintervallet mellom drepte elger var på 1,2 døgn og drapstakten var dermed dobbelt så høyt som i Norrsjön-reviret. Forskjellen kan delvis forklares med at andelen årskalver av de drepte elgene var litt høyere i Juvberget. Regnet som tilgjengelig biomasse vil derfor ikke forskjellen være like stor. Dessuten sammenfalt oppstarten av studien i Juvberget i tid med elgkalvingen i området, mens i Norrsjön startet studien trolig litt før. Tidligere studier gjennomført i elgkalvingstiden har vist tilsvarende høy drapstakt på elgkalver i de første ukene.

Älgtäthet i vargrevir: För att kunna beräkna effekten av vargarnas uttag av älg och vad som påverkar denna är det viktigt att veta hur många älgar som finns och hur de är fördelade inom vargreviren. För att få denna kunskap använder vi spillningsinventeringar (elgmøkkteilinger). I Sverige er denna datainsamlingen organisert av Svenska Jägarförbundet (SJF) över stora områden, og vi har ordnet med framtidig tilgang til disse data från respektive studierevir. I tillegg har vi utført kompletterande spillningsinventering i de tre ulvrevir der vi studerade predation under senvinteren 2018. Under maj månad spillningsinventerades älg och rådjur i Norrsjö-reviret i samarbeide mellom GRENSEVILT og Jägarförbundet i Dalarna. Vargreviret omfattede då ca 500 km² og totalt inventerades 66 km²-ruter innehållende 2 317 provtyr. Inventeringen visade på en genomsnittlig älgtäthet på ca 0,6 älgar per km² (beräknat med 14 älgspillningshögar per dygn) och med en statistisk osäkerhet på ca 0,15 älgar per km². Inventeringen visade även på relativt stora skillnader i älgtäthet mellan olika områden inom reviret. Inventeringen av rådjur visade på en medeltäthet av ca 0,4 per km², men med større geografiske skillnader og dermed osäkerhet i skattningen jämfört med beräkningarna av älgtätheten. I vargreviren Juvberget og Varåa utførte vi elgmøkkteilingen i mai og juni og kompletterte teilingene organisert av Jägarförbundet i Värmland på svensk side med prøveflater på norsk side av revirene. Totalt i området inventerades 6 863 provtyr fördelade på 183 km²-ruter. Vinterreviret til Varåa-ulvene var på 310 km² og vi registrerte en genomsnittlig elgtetthet på rundt 0,65 per km². Vinterreviret til Juvberget-ulvene var på 660 km² og hadde en genomsnittlig elgtetthet på rundt 0,8 per km².

Jervens diettvalg: Vi fulgte opp fem jerver där GPS-sändarna var programmerade att ta 24 positioner per dygn (varje timme) under tre veckor i april-maj, för att finna bytesdjur, matplatser och matgömmor. Vi samlet også jervemøkk til diettanalyser. Samme type innsamling ble startet opp igjen i slutten av mai for fire av jervene. Dette vil gi oss kunnskap om jervens diet under ulike delar av året i hvor stor grad jerven tar elgkalver i kalvingstiden.

Med positionsdata från GPS-sändarna identifierade vi kluster av positioner som visade var järvarna stannat opp och/eller återvænt. Under vårvintern och försommaren 2018 undersøkte vi 500 kluster från 6 olika järvar. Under vårvintern var slaktrester från älgjakten, åtlar och kadaver från älgar viktiga födokällor. Även under försommaren var åtlar, slaktgropar och kadaver vanliga födokällor, men under denna tid fann vi även rester av älgkalvar, rådjurskid, trana, mård, hare, bäver och skogsfågel som järvarna sannolikt tagit själva. Dessa preliminära data bekräftar att rester av älgar utgör en viktig födokälla för järvar i skogen utanför renskötselområdet, samtidigt som de är opportunistar som både lever av as och tar egna byten.

Jervens utnyttelse av ulvedrepte kadavre: Vi har även satt opp viltkameror ved ulvedrepte kadavre som påtreffades under de predasjonsstudier som utfördes i maj-juni for å se hvor mye jerven utnytter denne matkilden og dermed kan påvirke ulvenes uttak av elg. Bilder från dessa kameror kommer att analyseras under kommande år.

Sammenstilling av jaktstatistikk tvers av grenser: Vi har sammanställt jaktstatistik (tilldelning, avskjutning, sett elg/älgobs) i både Sverige og Norge (Hedmark, Dalarna och Värmland) från 1995 till 2017 samt felt elg i Norge (Hedmark, Akershus, Ostfold, Oslo) från 1986 till 2017 og jobbar for nærvarande med att analysera dessa data i relation till förekomst av varg og andra variabler.

Beitetakseringer: Vi har sammanställt data från Riksskogstaxeringen og Skogsstyrelsens Äbin-inventering i Sverige og Landsskogstakseringen i Norge og arbeitar med analyser på hur älgbetesskador varierar i tid og rum i relation till förekomsten av varg.

Nettverksarbeid

Vi har etablert ett nettverk (ressursgruppe) på tvers av grensen med representanter for grunneiere, forvaltning, lokalbefolkning, forskning og ulike interessegrupper. Nettverkets viktigste funksjon er å være et forum for åpen dialog mellom ulike aktører om utfordringer i dagens forvaltning av elg og rovvilt, og utforske ulike scenarier for en grenseoverskridende, inkluderende og konfliktdempende forvaltning.

Grensevilts ressursgruppe består av representanter* fra forvaltningen og forskjellige interessegrupper som jakt, skogbruk, grunneiere, naturvern, turisme og lokale interesser. Den 19. september 2018 hadde vi vårt andre møte med prosjektgruppen og ressursgruppen i GRENSEVILT. Till detta møte hade vi anlitat en moderator, Anders Esselin, som ledde mötet. Under mötet diskuterte vi mye hva som er ressursgruppens rolle, og noen saker som berører grenseoverskridende vilt og viltforvaltning som for eksempel elgtrekk over grensen, spredning av sykdommer (eks skrantesjuka [CWD]), og forvaltning av grenserevir for ulv. På møtet presenterades vad som hänt i projektet sen förra mötet och förvaltande myndigheter i Sverige og Norge presenterade en oversikt over norsk og svensk viltforvaltning. På mötet skrev alle deltakerne ned sine organisasjoners behov til ressursgruppen på lapper. Lappene ble hengt opp, organisert etter tema og diskutert på mötet. Flere av deltakerne uttrykte at det er et behov for ressursgruppen, ettersom den fyller en funksjon inn mot forvaltningen. Det finnes allerede grupper for å diskutere forvaltning innad inom både Norge og Sverige, men ej på tvers av grensen. En slik gruppe kan også identifisere kunnskapshull og hinder for bedre samarbeid. Den kan även jobbe med økt forståelse for ulike interesser, og bidra til mer flerartsforvaltning over grensen, i et landskap med mange interessekonflikter.

*Resursgruppen består av representanter från följande organisationer: Fylkesmannen i Hedmark, Nordre Finnskog Elgregion, Statskog, Norges Jeger- og Fiskerforbund, NJFF-Hedmark, Norskog (Glommen), WWF Norge, Landbrukskontoret Våler/Åsnes, Rovviltutvalget for Våler og Åsnes kommune, Norsk Friluftsliv, Länsstyrelsen i Dalarnas län, Länsstyrelsen i Värmlands län, Stora Enso skog, Svenska Jägarförbundet, Jägarförbundet Värmland, Finnskogens ÅFO, WWF Sverige, Svenska Rovdjursförbundet, Lantbrukarnas Riksförbund (LRF).

Kommunikasjon og kunnskapsspridning

Vi har helt fra starten holdt på med en aktiv informasjonsstrategi. Vi kommuniserer oppdateringer og informasjon via vår egen hjemmeside <https://grensevilt.weebly.com/>, på Facebook <https://www.facebook.com/grensevilt/> og via ResearchGate <https://www.researchgate.net/project/GRENSEVILT>. Dessutom har vi gjort det mulig for allmänheten att via www.dyreposisjoner.no kunna följa rörelserna från de älgar vi försett med GPS-sändare (för att inte påverka datainsamlingen visas GPS-positionerna med två veckors fördröjning).

Vi har under projektets första år hållit ett stort antal foredrag og medverkat i media. En sammenstilling av informasjonsarbeidet og kommunikasjon finnes på våre hjemmesider.

Med vennlig hilsen,

Prosjektgruppen i GRENSEVILT

Barbara Zimmermann

Camilla Wikenros

Ane Eriksen

Håkan Sand

Karen Marie Mathisen

Jens Persson

Petter Wabakken

Malin Aronsson

